

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{3}{19}$ = (Mártius' 19-dikén)

1831

Nemes Udvarhely-Szék' Statistika-jához (Nzti. Társ. 11. Szám) Tóldalék.

Censori Észre-vétel. — Ezen Státi-
ticai Értekezéseket író Tudós Professor
Urnak engedelmével, pro Coronide, még
a' következőket tartom, nem tsak
helyesnek, hanem szükségesnek is, hoz-
zá adni, hogy ezen Ns. Anya-Székben,
a' postalis-commercialis és transennalis
országos utak; a' millyenek itten igen
nagy számmal találatnak, kivált a' kö-
zelébbi időkben, oly' lábra állítottak,
hogy e' részben bizonyított buzgó töre-
kedése a' Ns. Széknek, nem tsak a' je-
len kornak, hanem a' következőnek
háládatosságát is méltán megérdemli, és
más hazabeli Tiszti Kerületeknek köve-
tésre méltó például szolgálhat.

Ezen tulajdon tapasztalásomon gyöke-
rezett észre-vételemet nem találtam hely-
telennek ide beiktattatni.

Ajtai m. p. Censor.

Lenne-é haszna Erdélyben

a' Reptze-olajnak?

Minekutánna a' Felsőes Kintstartó-
Tanács a' nem rég' enyészetbe ment 1830-
dik esztendő' Karátson havának 9-dikén
14,076 szám alatt költ és a' Nagyági Bányász-kerületi tisztséghez intézett kegyel-
mes Rendelésénél-fogva azt óhajta; hogy
a' bányák világitására kívántató Reptze-

olaj (Rübsamöl) szeretett hazánkban is
készítetne, mind azért, hogy az erre ki-
adandó pénz nagy mennyisége kebelé-
ben maradjon, és így a' gazdaság ezen ága-
nállunk is erdélybengyarapodjon, mind-
pedig, hogy az ellenkező esetben meg-
kívántató temérdek faggyú, Nagyágon e-
gyedül 250--300 mása és ez 18--20 fo-
rintjával, pengő-pénzben kívántatik esztendőként,
hazánk' ebbeli közös szükség-
gét alább szállítsa: hazafi kötelességem-
nek tartom a' Felsőes Erdélyi Kintstartó-
Tanácsnak ezen kegyelmes szándékát köz-
hírré tenni azon megjegyzéssel; hogy az
idevaló Nagyági Bányász-kerületi hivatal
felsőes engedelemnél fogva esztendőként
150 mása ilyen olajra legalább 15
forintjával peng. p. bizonyos üdöre ki-
rekesztő alkuba is léphetne.

Nem lenne-é tehát Erdélyben haszna
a' Reptze Olajnak? nem szenved itele-
tem szerént ez a' kérdés azok előtt kétsé-
tséget, a' kik tudják hogy ezen olajnak
hebizonyított nyilvános haszna az egész
bányászatnál foljamatba jönne azonnal,
és így, bizonyos nem megvető jutalmat
adna a' munkás olaj-készítőnek. Más fon-
tosabb kérdés volna azért ez:

*Lehetne-é Erdélyben a' Reptzemagot
termeszteni?*

Ha nem indultunk-ki azon már elva-
sott gondolatból, hogy ez eddig itt ná-

lunk szokásban nem volt; hanem inkább a' más nemzeteknél helyesnek és hasznosnak talált gazdálkodás ágait, műveit a' helynek éghajlatnak törvénynek, és szokásnak környülményeihez mérsékelve ügyesünk földünkre is által költöztetnünk; így a' keresés ágait mind inkább szaporítani; úgy bizonyosan ezen második kérdéstit figyelemre méltónak fogjuk tartani, és kivált a' jó gazdák egy két próbát tenni elnem mulattyaák.

Annak okaért nem leszen helytelen Lippoldnak (lásd Neues Natur und Kunstlexicon von G. H. C. Lippold herausgegeben von C. Pt. Funke Weimar 1802) ezen répaneméről írt véleményét nyilván valóvá tenni, hogy abból kiki megítéle menyire terjeszkedhetik ezen magának természetében, és az abhol készitendő olaj sajtolásába. A' *Rübsaat*, *Rübsaame*, *Brassica napus* cikkely alatt azt mondgya ő ezen répa neméről, hogy eredeti hazája a' homokos tengerpartjai német alföldön Angolországban és Gothiában (Svédország részében) de mivel régtől fogva nálunk is műveltetik; azért találni imitt amott vadon is a' Szántóföldeken a' vetésközött. Ez a' növény a' vetés üdeje után esztendeig és továbbis megmarad. A' Tavaszkor vetett mag meg azon nyáron virázzik és megéri; de azután kihal; az őszkor vetett mag csak utánna való. Aprilisben és Májusban virázzik. Gyökere mint a' vékony repae, azért is nevezetik így — Szívforma hösszűkő, kisfogu résszerént sima résszerént durva szárleveleiről, és hegyes gyökér leveleiről lehet ezen répa nemet leginkább megösmerni. Két-három lábnyi szára sok viragot hajt telején, de kis ágazik es ezen agokon is virázzik. Színe a' viragnak sarga, illattya elég erős. A' méhek sok mézet szívnak mézes rejtekeiből, annalfogva sikeres nyereséget ígernek az ezen növényet

termesztő gazdának. Gyümöltse valamint a' többi korérépáknak (Kohl gattungen) egy átallyában két három hüvelyknyi hosszú, kerek fokjából, és abban találtató számos gömbölyü kerek magvaiból áll, mellyek igen olajások, azért is műveltetnek oly szegálmatosan.

Két főbb különbséget lehet ezen növényben tenni, a' mint téli vagy nyári a' vetés, mert egyéb Fajbéli (specifica) különbség nintsen közöttük. A' téli magat Augustusban és 7-berben vetik-el, és csak utánna való Juniuban vagy Julius elején arattyaák, és noha a' félnek húzomós nedve, vagy tsipős hidege árt neki; mégis ezen télvetést méltán lehet a' nyárinál inkább ajánlani; mivel résszerént nagyobb, több, és olajásabb magat terem; résszerént kevésbé vagy on ki téve a' férgek pusztításának. Egy szem gyakran 80-szemetis hoz; és egy tseber magból 50-50 font olajat lehet készíteni. Emellett szára télen által a' különben egészes juhának tápláló hasznos eledelül szolgál, gyenge levele pedig tavasszal egészes jó ízű salátául az embernek. Gothiában még gyökerét is megeszik.

A' nyári magat Juniuban vetik-el és 8-berben learattyaák. De kissebb, törpebb, némely helyeken a' férgek nagy kárt tesznek benne, de mind a' méltéttis bizonyos környüállásokban hasznát lehet ennek is venni. Hogy a' Pity, Kenderike, Kanári és más egyéb maggal élő madarak a' téli répa magtól eldöglönnének; az nintsen behízonnyitva.

Ezen répamag; azonban kövér, jól-mivelt, ugaralt és ganéjos földet kíván. A' vetés igen sürü nelegyen, az aratásis ügyeletet kíván, mivel az igen elért mag könnyen elhull, az éretlen pedig kevés olajat ad. Tsepelni a' mezón szokták kitertett ponyvakon. Leg főbb haszna ennek a' növénynek az olaja, mely ma

leg közönségesebb világitó olaj. Néhol ahoz való malmokat-is készítenek. Magva ha esztendőn túl áll elveszti olaját.

Az ilyen olajnak az az alkalmatlan tulajdona nagyon, hogy igen gözöl, és azért nem csak a mejjét terheli; hanem egyszerűen ha lobogva ég a falat és házbutorokat efeketíti. Thenard egy Frantzia Chemicus*) ily utasítást ad ezen olaj tisztítására (lásd Annales de chimie Tom. 58. n. 114 p. 297.) végy 100 olaj részhez kétrész megtisztált kén-savanyt (acidi sulfuris concentrati) rázdössze jól. Az olaj azonnal meg-zavaradik; homályos zöld színt vált és mintegy három negyed óra múlva pihét ereszt: ekkor haggy fel a rázással, és lassanként töltse a két-annyi súly (nehézségű) vizet a kén-savany vékonyítására: ezután keverd legalább fél-óraig, hogy az olaj savany a víz-részeivel egybe-vegyüljön, és hagyd ugy állani 8 napig. Ekkor az olaj a vizen fejjül uszkál a víz pedig az olajból a kén-savany által leszállított fekete salakon, a mely okozá az olaj feketeését, és nehéz égését. Ha ezen megtisztált olajat 18--20-napig állani haggyad világos (átlátszó) lesz; szintugy pedig ha meg-szüred, megtört szenet gyolts vagy gyapat ruhát használván ezen szűrészkor. Az így megtisztált olaj keveset fest szagját és ízét elveszti és könnyű mint a legjobb faolaj. Mennyi olaj veszel azonban az említett bánásnál (processus) nints meghatározvani. Ha még ennélis fehérebb olajt kívánsz, újítsd meg az említett bánást egy rész kén-savannyal és 100-rész olajjal és elered a mit kívánsz. ~~...~~

Nem volna-e tehát hasznos az úgynevezett...
 Vallyon nem lehetne-e jól nevezni magyarul a chemicus Test és zenek mint hogy ennek Főtörge a testek erejének és állatjának nyomozása — mongyuk Fűvészs, bányász.

vezett Reptse vagy Reptsin magát (mert a' fellyebb leirt levele, virágja, magva; és gyökere után tsak így és nem más-képpen lehet nevezni az említett Répa nemet) nállunkis Erdélyben, nevezetesen a' homokos küküllő táján — a' mezőségen — a' Tavak körül természetni és a' tudva lévő után olajat készíteni belőle? tsak Nagyágon egyedül 2250-ffot p. p. -ben, tsak nem minden font olajért 24-kra adva-él, esztendőnként bizonyosan nyerni nem szép haszon-e? idővel pedig két és három annyi is elkelne a' Bányászatoknál, mert tisztán megvagyon mutatva, hogy sokkal jutalmasabbis jobbis az ezen olajjal való világitás; valamint azonban külföldön nem tsak tsupa Reptze magból sajtólják ezen olajat, hanem egyéb vetemények magvait használják: ugy lehetne nálunk is próbát tenni a' némely helyeken buján termő vadrépa, rétek, mustár, dinya napraforgó és ehez hasonló növények magvaiból, hogy így a' bizonyos szép sikert kezünkben kine szalásszuk. Hogy pedig mig nyilvánban is megmutathassam, hogy tsupán a' közhaszon előmozdítása fötzelom, mindazoknak, kik ezen tárgyban bővebb tudozítást kívánnak, avagy a' Nagyági bányász kerületi Tisztséggel alkura lépni, ingyen ajánlom szolgálatomat és ígérem az említett Tisztségnélleendő készségemet közbejárásomat.

Felfalusi Kováts Antal
 Nagyági Plebánus.

3. Külömbféle

Először: Nevezetes Fülolaj: Basileában, Bruckhardt Kristof Úrnál találta. olyan fülolaj (fel találta Doctor Maurice Ur), mely által egy 80. éves, Biaskai Öreg Helvétus, (Marc Propst) is, ki sok esztendőkün keresztül merőben sü-

ket vólt, előbbeni hallását tökéletesen vissza-kapta.

Másodszor: Cholera Morbus. (Epekor-ság.) Ezen irtozatos navalyáuak bizonyos meggyógyíthatásáról egy derék munkát adott ki Stuttgárdban egy practicus Orvos, mely a' figyelmet és a' meg szer-zést igen is megérdemlé (ugy esett ér-tésemre, hogy már anyai nyelvünk-re is le vólna fordítva). Ezen fontos munkát a' Szerző nem tsak Orvosok, hanem minden ember, nevezetesebben pedig minden mivelte ember számára készítette, hogy azt mindenki, orvossegítségé nélkül is, használhassa. Ezen munkában nem tsak a' gyógyíttásmod, hanem Európá-nak e' miatti keményen fenyegetődző Veszedelme, de egyszersmind annak meg nyugtatása is, előadatik. Meg lehet eb-ből tanulni ezen ragado navalyának historiáját, folyásának és tartosságának idejét, melly alatt Európának számta-lan szerentsétlen lakossai lettenek ennek áldozatai, és a' melynek Európában lett elharapodzását és kiterjedését-fel sem lehet vetni.

Ezen Navaljáról irt Zágoni Ajtai Bar-ra István Orvos Ur is egy munkát, mely Pesten, tsak most hagyá el a' Sajtót.—

Orvos-Könyv.

Harmadszor: Quedlinburgban egy könyv jött ki már 4-dik kiadásban, "a' gyomornak és emésztésnek minden név-vel nevezendő hibái ellen,"; pl: gyom-or gyengesége, gyomortaknyossága, gyomorgörts, puffadás, nehéz vizellet, rendetlen szék, hasmenés, kolika, du-gulás, Szédülés, főfájás, álmatlanság, lélek' kedvetlensége, (leverettetése), májfájás, rothasztó és epehídeg; ezeken kívül nátha, mejj' taknyossága, vér-pökés, vizellet' fájdalmas volta, 'sat. és hogy mit kellyen tselekedni meghűléskor.

Sérvésorvaslás.

Nyegyedszer. Lyoni orvos Boman (Be-

aumont; egy nevezetes könyvet adott ki minden némű sérvések ellen, melyet Dr. Fleck német nyelyvre fordítván, minden külső országi könyvárosoknál meg lehet találni. — Ezen kézikönyv' segitt-ségével (a' mint írják), mindenféle sér-vést, akár régi akár ujj légyen is az, bizonyoson meg lehet gyógyítani min-den Operatio nélkül, 's még a' mi több, orvos' segittsége nélkül-is. Sok ezer meg gyógyult volt nyomorékok hálálják már is ezen könyv joltévő következeseit. Bár minden Borbély legény meg szerezné ezen betses könyvet, melynek segitts-gével magát jövendőre derék sérvésor-vossá is formálván, hazájának, és szen-vedő embertársainak sokkal joltévőbb szolgálatokat tehetne, mint különben, e' mellett maga is sokszor hasznát ven-né ügyességének.

Etzet tsinálás.

Ötösör. Lipsiában, ('s Német Or-szágiak más Várossaiban is), C. H. F. Hartmann Urnál találtatik egy, hazánkra nézve is, felette hasznos könyv, ezen Czim alatt: "Geschwind = Essig = Fa-brication" 'sat. — Ezen könyv' segitt-ségével egy, kevés munkával és költség-gel járo egyszerűfa műszer (eszköz) készittetik, mely által egyyetlen egy ember, 12. órák alatt a' leg jobb és oltsobb etzetet készítheti. Mindenfélé ter-mésekből lehet azt készíteni; sőt a' ki-öntendő savoból, utolyból, 'tsúgerből, gyümöls' levéből is, mely illetén etzet, talám legjobb boretzetünkét is minden tekintetben felülmulja 'sat. színe a' leg tisztább, ize a' leg kedvesebb, és a' leg-jobb franczia vagy rajna melyéki bor-etzethez méltán hasonlittathatik. Ché-miai meg próbálás után a' tapasztalta-tott, hogy semmi ártalmas rész nintsen benne, sok időkön keresztül meg nem romolhatik, sőt szép színét sem változ-tatja; készíttése olyan hamar és kevés

munkával esik meg, hogy 12 órák alatt több vedreket lehet elé állítani, e mellett sokkal oltsobba kerül mint a' mi fogyatkozott boretzeteink; savanyosságának kedvessége pedig a' miénkét sokkal felyül mülja.

Ennek jo moddal való készítése által, sok szegényebb sorsú háznép nem tsak a' legkedvesebb izú és oltsobb ezettel bővölködnék szakadatlanul, hanem ennek jövedelméből tisztességesen el is élhetné, sőt, idővel, még is gazdagodhatnék, annyival bizonyosobban, mivel még azon birtokosok közül is sokaknál, kiknek szöllői vagynak, alig találhatni tűrhető etzetet. Hát még a' szegényebb földnépére nézve, kik mind eddig korpatzibrével, almalével, bráhával, pálinka moslékkal kéntelenítették szegény ételeiket savanyítani: (vagy sokan még ezek nélkül is szűkölködtek), milyen nagy jótétemény lenne az etzet meg oltsodása és jobbulása! Ennek készítése modja tökéletesebb minden eddig esméretes saványkészítésnél.

Hogy a' tisztelt olvasokat a' nevezetés hasznú könyvek' meg szerzése véget külső országokra igazítottom, ne ütődjenek meg: mivel ezeknek meghozatása Thierry vagy Tilsch Urak által könnyen meg eshetik.

Rheumatismus (folyonátha, tsuz — Márton szerint)

Hatodszor. Két Ifjakat úgy annyira elkinzott ezen navalya, hogy az egyik mankora a' másik ágy fenekére szorult miatta. Az elsőnek azt javasolták, hogy ifju Csalánnal (Csilány) veresse szenvedő részét, melyet 3. nap alatt gyakorólván, tökéletesen meg szabadult navalyájától. — A' másik pedig egy néhányszor ki tartotta a' szunnyogoknak a' szenvedő részt, melyet azok jól meg Csipdesvén; ezis meg gyógyult. A' gyógyulás oka ez: mind a' két gyógyítás

nemére szükségesképpen gyulladásnak (inflammatio) kell következni a' szenvedő részben, s ezen az utonn, és a' szunnyagok' segítségével, ki takarodván a' szenvedő részből a' rheumatismus' mérges matériája, a' meg gyógyulás természetesnek látszik. —

Szentgyörgyi Mihály.

Egy gondolat a' Törvény Szék előtt való Személyes megjelenésről

(Personalis comparatio) Törvényes értelemben véve személyes megjelenés az, mikor az Alperesnek a' Törvény szék előtt meg kell jelenni.

A' személyes megjelenésre szorító ügyek a' hiveségtelenség béjégének (nota infidelitatis) a' nagyobb hatalmasságnak, a' szánt-szándékos gyilkosságnak, s más halálos büntetések alá vettetett tzigéres vétkeknek tizmjek alatt indított ügyek, az Ap. Con. 2. R. 7, Sz. 5 Tz; 5 R. 47. Sz. 17 Tz; 4. R. 1 Sz. 15, 16 Tz. szerén.

A' mostani törvényes szokás azt tartja, hogy az említett ügyekben személyesen jelen kell lenni az Alperesnek az ügy felvételkor (Levata) és az Ítélet kimondásakor, azoknak kihalgatásokra. Ezen szokás törvényes-é, vagy törvénytelen?

A' személyes megjelenésre meghívattatott, de a' kereset alól feloldoztatott alperesnek, személyesen nem kell megjelenni, ezen állítás ellen a' viszketeges sem vételkedhetik.

A' személyes megjelenésre meghívattatott; a' kereset alatt marasztatott Alperesnek az Ítélet kimondásakor személyesen meg kell jelenni; ezt a' fennebb kijelent törvények erősítik. Hogy ha az Alperes teljes kereseten nem marasztatják, más könnyebb és nem testi büntetés határoztatik, a' Bíró az Ítéletnek kihalgatására nem szoríthatja, mert meg-

ítélte, hogy törvénytelen volt a személyes megjelenésre tett idézet.

Az ügy felvételkor annak kihalgatására az Alperes személyesen megjelenni nem tartozik, mert

1. Egy törvény sem állítja.
2. Az Ap. Con 4 R. 1 Sz. 15 Tz. a személyes megjelenést parantsolja, mikor az ilyen ügyek rázattatnak (ventilantur, discutuntur) azaz, az Ítéletnek meghalgatására.

3. A Törvénytudóknak egy része a személyes megjelenést a büntetés részének nevezi (pars poenae). Ugy tehát a személyes megjelenés mind az emberiséggel, mind minden, a Nemesi szabadságot védelmező törvényekkel, különösen a H. T. 1 R. 9. Sz. 2. R. 68. sz. 4. 5 Tzikkjeivel merőben ellenkezik, mert az Alperes a Felperesnek tsupa panaszára, meghalगतatlanul, és Ítélet nélkül meg van büntetve; már pedig büntetésnek lenni Ítélet előtti és a nélkül, vétek.

4. Ha a személyes megjelenés nem büntetés, hát mi? Tsupa halvélekedésnek, előítéletnek a szokástól felnevelt magzatja? — Ugy el kell töröltetni, mert az okosság szégyenti a halvélekedést és előítéletet; — a szokás, ha az ártatlant szenvedtetni, a véteknek a nevelője; adig pedig ártatlan minden, míg a Bíró megbünteti. Talán ijjesztő eszköz arra, hogy a polgárok inkább féljenek büntéselkedni? Ugy de a gonosztévőknevezve nem, vagy igen kevésse ijjesztő eszköz; ellenben a hamissan vádoltatott, de ártatlan emberre nézve kínzó eszköz. — De mi hát még is? mert nem lehet feltélni, hogy az idős szokás alapatlanul gondolkozott volna! Ugy hát — talán (másként nem is lehet) az, hogy ha az Alperes megjelenik, bizonyosság van abban, hogy ő el nem szökik, és tud kézést állítani; úgy de elszökhetik az

ügy felvétel előtt is; elszökhetik a Kezesség vállalás után is. — De legyen ez a halvélekedés. Ebből még sem az a következés, hogy a személyes megjelenés arra való legyen, hogy az Alperes Bírák és idegenek előtt halgassa a Felperesnek a vádját, és így előre érezze a gyaláztatást; hanem az, hogy ha megjelent az Alperes, úgy bizonyítsa meg birtokos voltát, vagy elégséges kézést állítson.

Nem kell a régiségről rosszul gondolkodni. — Régen az ügy felvétel és azt követett felekezések a Törvény szék előtt nem írásban; hanem szóval mentek véghez; a Törvény szék a bévegezett felekezések után a pert meggrázta, vizsgálta, és az Ítéletet kimondotta; nem volt tehát az ügy felvételt, összefelekezést és Ítélethozatalt megszakasztó üresség. Az képtelen és lehetetlen is, hogy ma szóval legyen ügy felvétel, azután különböző napokon szóval felekezés, és azután több napok mulva; az Ítélet hozatala nintsen ellenvetés az Ap. Con. R. 1. Sz. 45 Tzikkéből, hogy persőrből ítéltének; mert ekkor a szőszölők ügyeiknek tzmjétheadták, és azon ügyeknek tzmjeikből dolgozták a persort. — Minden ügy felvétel szóval kimondattatván, a személyes megjelenés nem volt gyalázzattal összeköttetve. Mivelhogy a személyes megjelenést megkívánó ügyekben főveszteség forog fenn, irtodzott volna a Bíró halált ítélni olyan személyre, a ki meg nem jelent, és így tarthatott attól, hát ha az idézők meg nem hívták, nekie tudtára nem adták; de ha megjelent, bizonyos volt abban, hogy magát védelmezi, és így azután az íleletet bátran hozhatja. — Az Alperes tudván, hogy az ügy felvétel, összefelekezés, permegrázás, Ítélet hozatal egy hízómba mennek véghez, nem késett a megjelenéssel, hogy annal job-

ban védelmezhesse magát ügyészének káros felelkezése ártalmára ne félhesse: következőleg sem a' Bíró, sem az Alperes, a' személyes megjelenést nem gyalázatosnak, hanem bátorságosnak tartotta.

A' Bírónak soha sem reszket úgy a' keze mint mikor az Ítélet mérő serpenyőjét kezébe veszi, a' büntetést megmérni; mert tudja, hogy Isten kepege teremtetett ember társa a' szenvedő Alperes; tudja, hogy a' világ ura irgalmasságot tselekszik ezer ízig, büntet tsak negyed ízig; tudja hogy megbotsattatik a' bűn, ha megbotsátunk az ellenünk vétkeztéknek. Ez előtt tehát a' szenvedőnek megjelenése mindenkor fájdalmas. A' Bírónak sem sympathiából, sem antipathiából ítélni nem szabad, tehát mint az Arcopagáusnak személyt látni sem szabad.

A' magános Felperes; ha azért olvastatja-fel az ügy felvételt, hogy az Alperest összehalmozott, kemény, gyalázó, rágalmazó kifejezésekkel lefesse? boszúálló! — Ékesen szöveget használni arra, hogy valaki fővesztéségen marasztassék? az emberiségnek ékességére nem szolgál.

A' kötelességnél fogva Köz-Felperes miért olvastatná fel az ügy felvételt? Azért, hogy szépen kidolgozott munkáját halagassa? Hiszem, az okleveleknél, nem feltzifrázott kifejezéseknél fogva kívánja az Alperest megbüntettetni. —

Azért, hogy több büntetést szenvedjen az Alperes? Hiszen azt kívánja, hogy Isten, és igazság szerint legyen a' büntetés. — A' Köz-Felperesnek a' legnagyobb öröme, ha az Alperes a' kereset alól, feloldoztatik; mert minden Polgárnak szerentsétlensége a' Társaságnak is szerentsétlensége, az ilyen feloldoztatás pedig a' Társaságnak nyugalomát ad.

Azért olvastassék fel az ügy felvétel, hogy egy néhány száz idegen halgassa? és miért? — Az újságon kapkodás kedvéért? A' köz-népbe az újságon kap-

kodást éltetni, mint a' dologtalanságot és rágalmazást szaporítani. — Azért, hogy a' köznép előre gúnyolja az Alperest? De hát miért gúnyolja, mikor az Ítélet előtt még nem bűnös? A' szerentsélen felett a' tombolás örömet éltetni a' köznépben annyi, mint érzéketlenséghez szoktatni az érzékenységet. — Azért, hogy a' köznép a' közvélekedéssel előre karhóztassa az Alperest, és így a' Bíró kövesse a' közvélekedést? Ez véték, és veszedelem; mert, az ártatlanságot általlátott Bírónak ítéletével, a' már előre megvakult köznépnek ítélő tehettség nélkül szűkölködő vélekedése, össze-ütkezésben és veszekedésben van. — A' példaadásért, hogy a' nép a' büntetéstől rettegve ne vétkezzen? A' példaadásnak süségességét az Ítélet határozza meg; Ítélet előtt tehát, példát adni kegyetlenség.

Jól, rosszul a' személyes megjelenő előtt felolvastatása az ügy felvételnek borzasztó szégyen! Ha ártatlan állotta ki azt a' szégyent, ki ad elégtelt az ártatlannak? Telyes felietlenül az elveszett bűntületet maga egészségébe vissza állítani. — A' Társaságnak felemelkedett és idvességés tendenciája az hogy semmi el ne vesszen úgy, hogy vissza ne adhassa. A' büntetés mikor a' bünt szaporítja, mindenkor gyilkos. — Arra kell törekedni, hogy több Templom legyen mint Tömlöz.

Nem lenne-e tzélarányosa a' társaságban, hogy a' bűnnek tettét, valóságát, határozzák meg hivatalban nem lévő, a' szenvedővel egy állapotú több számú Polgárok? Ha ezek azt állítják; nimsen bűn; — ne legyen kereset; ha azt állítják, hogy: van bűn; akkor ítéljen a' Törvény szék büntetést.

P O M P E J I

A' Felföldet uralt Róma' arany-kora'
Fénnyel gazdagodott nyár-szaki mulató
Szép városi között-hajdoni Pompeji
Állt-mint díszé a' többinek.
A' tűztelte Vesuv' talpainál-mi kéz
És kor tette előbb itt le.követ—homály.
Herkult képi a' nép.hős karokkal ott
Két volt város' alapjain. *)
A' Felisten', erős Bajnok' igaz neve
Élt egyben; de e' más éjbe' borong ma is.
Régen hős Görögök szálltak e' helyre ki;
S' majd több nép e' nyomon derült,
A' gögös haderény' szellemein repült
Vad Póenus lepuhált dősi arányain
Dús Campania' szép gyege szelíd hevéen;
'S elrengette ditső nevét.
A' hős Annibál itt a' Capnak' hegye
Kényén eltemeté Afrika' fennveit.
'S bator Sylla' nyomán Róma' kezére szállt
E' szép édeni báj-vidék.
Rómától lefelé messzi vidékeken
Sok szép nyári Major-házak, a' városok
Pompás rajz-remeket váltva mutattak ott,
Nagy szép körre terülve le.
Európának olasz' földje ha kertje lett;
Szép Campania volt benne virágos-ágy;
'S ebben Pompeji mint rósa-bokorra nőtt
Báj-bokréta viragozott.
Bő hely, kényre szabott föld, örökös tavasz.
Természet' remekelt képei, út, folyó,
Tenger, büszke falak, szép-nemü nép-czek
Tettek hajdani Pompejitt.
E' bájló helyzet tsalt-ki magába sok
Fő-Főséget a' nagy Róma' zavarjiból.
Kedves volt Ciceró' lelke előtt e' táj, **).
'S itt gyakran kipihent a' Bölts.
A' Természet' e' sok szép java-kényne közt
Bóldog fényre derült arkadi hely-maga
Bírt mindennel, a' mik lelkeket-éreményt
Édes létre varázslanak.
Így élt e' Kanaán' drága felületén
Békes Pompeji kénytelte lakossival
Több szép éveken állt; 's talpa allatt a' bús
Tartar' kínjai dúltanak.
A' szük elmei-kör' rajza ez! a' mi volt,
Van, 's lesz, meg alatt, földi körünk, de sőt
Önn.bennünk mi esik — mind tapogatas,
'S kétséggel tele — nem.tudom.

(* Herculanium; Pompeji!

(** Tusculanum, Pompejanum valde me delectant. (Cic. de Attic. L. 2. epist. 1.)

A' Természet, a' Föld már megelégedél
Régen vesztegetett Pompeji' kényeit;
'S bosszús Vesuv ily' földközi Mennyet itt
Nem szenvedhete talpain.
A' mindenkor igaz mennyei Fövald,
A' természeti Rend' titkos egyenlete,
A' sors' kénye nem ad többet e' földön itt
Egynek, mint ama másnak is.
Egynél bár valamit veszteget, és a' más
Szókölt; gyenge ama, 's bír eme többet el;
A' kény gyáva-rövid: tart az erő tovább;
'S ingóbb mint a' szerentse—mi?!)
Bőség, kellem után rosz megelégedés;
'S gyakran rongyok alatt tsendes a' szív, 's erős;
Így jól osztozik e' földnek a' gyermeke.
Tölgy tart, 's rózsá hamar le hull.
Ím szép Pompeji is bővön eléve az
Élet' szebb örömit; kezdé enyészni; a'
Természet' dübe-jaj! - rája nehézkede. —
Bár mézelt is a' méreg—öl!
Már rég' bontakozott halkal' alatta a'
Titkos lángra kapott kénköves alvilág.
Földrengés ada jelt; 's omladozának a'
Két gyással tele városok. *)
Mint Lót hajdan e' két város is ily' kemény
Intést vett. De a' szép táj, a' vak emberi
Kény lántzokra veté ott a' lakosokat.
'S épült újra a' düledek.
Mit nem tesznek a' hív honnyszeretet, szokás,
Vérség, nemzeti fény, bő Haza, földi kény! —
Olvadnak Feketéik; és megelégedett
A' Lapp bús jege' halmain.
A' mit megszeretünk, bár ha tsekély is az;
Hát még hogya ditső — már a' világ nekünk;
Fő, szív és. nemesebb érzelem is ha vonsz;
'S úgy kell — halni ki nem tud ott?!
(foljtatása következik).

*) Herculanium, Pompeji. (Seneca. Nat. Quaest. L. 6. e. 1. - Tacitus. Ann. L. 15. e. 22. Esett K. sz. u. 63-ik esztendőben, Februariusban. Későbbi egész eltemettetések esett 79-ben.

Jobb írás: 86-dik lap, bal hasáb, 12-dik sor, ezen szó után: s z a b a d o s n a k; kell érteni ezt: a d a t t a t o t t; a' Székelynek — A' jobb hasábba is 12-dik sor, ez előtt: q u o, kell érteni: i n; a' 3-dik. alsó sorban pedig: l e v é l helyett l e v é l l e l.